

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2002. gada 22. februārī

Lietā nr. 2001–06-03

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Andrejs Lepse, Romāns Apsītis, Ilma Čepāne, Juris Jelāgins, Ilze Skultāne un Anita Ušacka,

ar tiesas sēdes sekretāri Egiju Freimani,

piedaloties konstitucionālās sūdzības iesniedzējam Ivaram Silāram un viņa pārstāvei zvērinātai advokātei Anitai Šnēvelei

un institūcijas, kas izdevusi aktu, kurš tiek apstrīdēts, – Saeimas Prezidija pārstāvim zvērinātam advokātam Eduardam Ikvildam,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punktu, kā arī uz 17. panta pirmās daļas 11. punktu un 19.² pantu,

Rīgā 2002. gada 22. janvārī atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Saeimas Prezidija 2000. gada 28. februāra “Noteikumu par kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas

deputātam radušies, realizējot savas pilnvaras” 4., 5., 6., 7., 8. punkta un 9. punkta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”.

Satversmes tiesa

k o n s t a t ē j a:

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 33. pants noteic, ka Saeimas locekļi saņem atalgojumu no valsts līdzekļiem.

1923. gada 23. martā pieņemtā likuma “Saeimas kārtības rullis” 14. pantā tika noteikts, ka deputāts saņem pēc budžetā paredzētām normām: “a) noteiktu mēneša algu par notecējušu laiku; pirmo pusi – mēneša 15. un otro pusi mēneša pēdējā dienā; b) atlīdzību par piedalīšanos komisijās; c) uztura naudu par brauciena laiku amata darīšanās ārpus Saeimas sēžu vietas. Bez tam deputātiem atlīdzināmi tiešie ceļa izdevumi.” Šā paša likuma 16. pants piešķīra Saeimas deputātiem tiesības lietot braucieniem valsts dzelzceļus un valsts kuģus bez atlīdzības, uzrādot attiecīgu leģitimāciju.

Savukārt tā 28. pants konkretizēja arī Saeimas Prezidija funkcijas. Saeimas Prezidijam tika uzdota: “a) iekšējās kārtības un darba gaitas noteikšana Saeimas kancelejā un citās Saeimas iestādēs; b) ierēdņu pieņemšana un atlaišana; c) iepriekšēja lemšana, saziņā ar frakciju biroju, par darbības gaitu Saeimā; d) visu ienākušo lietu tālāk virzīšana un atzinumu došana visos kārtības rullī paredzētos gadījumos; e) iepriekšēja lemšana, saziņā ar frakciju biroju, visās lietās, kas nav normētas kārtības rullī vai ar Saeimas lēmumiem.” Prezidija un Frakciju biroja lēmumiem, kuri bija paredzēti šā panta “c” un “e” punktā, bija nepieciešams Saeimas apstiprinājums.

1929. gada 10. aprīlī tika pieņemts jauns likums “Saeimas kārtības rullis”, kura 25. pantā Saeimas Prezidija kompetencē vairs neietilpa “iepriekšēja lemšana, saziņā ar frakciju biroju, par darbības gaitu Saeimā”. Savukārt Saeimas Prezidija lēmumiem lietās, kas nebija normētas Kārtības rullī vai ar Saeimas lēmumiem, vairs nebija nepieciešams Saeimas akcepts.

Minētā likuma 14. pants noteica deputāta atalgojuma apmēru – “deputāts saņem pēc civildienesta amatu I kategorijas noteiktu mēneša algu par notecējušu laiku ... atlīdzību par piedalīšanos komisijās, uztura naudu par brauciena laiku amata darīšanās ārpus Saeimas sēžu vietas, kā arī atlīdzību par tiešiem ceļa izdevumiem deputāts saņem pēc budžetā paredzētām normām”.

1990. gada 28. maijā Latvijas Republikas Augstākā padome (turpmāk – Augstākā padome) pieņēma likumu “Par Latvijas Republikas tautas deputāta statusu”, kura 24. panta piektajā daļā paredzēja, ka kārtību, kādā jāatlīdzina ar deputāta darbību saistītie izdevumi, nosaka Augstākā padome. Šā paša likuma 26. pantā tautas deputātam tika garantētas tiesības Latvijas teritorijā izmantot bez maksas visus sabiedriskā transporta līdzekļus, izņemot individuālā lietojuma taksometrus. Deputātu bezmaksas braukšanas noteikumus, kārtību, kādā izdarāmi ar to saistītie norēķini ar transporta organizācijām, kā arī noteikumus par deputāta personiskā autotransporta izmantošanu sakarā ar deputāta darbības veikšanu tika uzdots noteikt Latvijas Republikas Ministru padomei.

1990. gada 29. maijā, pamatojoties uz minēto likumu, Augstākā padome apstiprināja nolikumu “Par Latvijas Republikas tautas deputātu darbības materiālo nodrošināšanu”. Šā nolikuma 10. punktā bija noteikts deputāta pamatalgas, kā arī piemaksu apmērs un tas, ka no deputāta pamatalgas un piemaksas tiek ieturēts ienākuma nodoklis, bet 3. punktā

bija paredzēts, ka “deputātam ik mēnesi tiek izmaksāti 200 rubļi ar deputāta darbu saistīto izdevumu segšanai. No šīs summas nodokļi netiek ieturēti.” Nolikuma 7. punktā tika garantēts, ka gadījumos, ”ja deputāts, izpildot deputāta pienākumus, izmanto personisko autotransportu, viņam kompensē ar autotransporta ekspluatāciju saistītos papildu izdevumus likumdošanā noteiktā kārtībā”. Savukārt nolikuma 8. punktā tika paredzēts, ka “algotajam deputātam pēc viņa vēlēšanās apmaksā viesnīcu vai piešķir kopā ar ģimeni uz attiecīgo laiku Rīgā dienesta dzīvojamo platību, ko līdz ar komunālajiem pakalpojumiem apmaksā deputāts”.

1990. gada 25. jūnijā Augstākā padome apstiprināja jaunu nolikumu “Par Latvijas Republikas tautas deputātu darbības materiālo nodrošināšanu”, bet 1992. gada 30. jūnijā izdarīja grozījumus tajā. Pēc grozījumu izdarīšanas nolikuma 10. punkta pirmā daļa paredzēja, ka “deputāta darba samaksas apmērus un kārtību nosaka Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidijs”, bet 3. punkta pirmais teikums noteica, ka “deputātam ik mēnesi ar darbu saistīto izdevumu segšanai tiek izmaksāta naudas summa Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidija noteiktajā apmērā”. Nolikuma 10. punkta otrā daļa, 3. punkta otrais teikums, kā arī 7. un 8. pants bija analogi 1990. gada 29. maijā apstiprinātā nolikuma attiecīgajām normām.

1993. gada 6. jūlijā 5. Saeimas pirmajā sēdē Saeima pieņēma lēmumu piemērot savam darbam 1929. gadā pieņemto Saeimas kārtības rulli ar tā grozījumiem un papildinājumiem (tostarp arī 14. pantu), izņemot 26. un 124. pantu, 126. panta otro teikumu, 127., 139., 147. pantu, 148. panta piezīmi un 185. pantu.

1993. gada 21. jūlijā Saeima, pamatojoties uz Saeimas kārtības rullī 25. panta 4. punktu un 120. pantu, nolēma, ka lieta par deputātu mēneša

algas noteikšanu pēc būtības nav apspriežama Saeimā un tās izskatīšana piekrīt Saeimas Prezidijam (turpmāk – Prezidijs).

Likums “Par valsts civildienestu” tika pieņemts 1994. gada 21. aprīlī.

1994. gada 28. jūlijā pieņemtajā Saeimas kārtības rullī (turpmāk – Kārtības rullis) tā sākotnējās redakcijas 12. pants noteica, ka deputāts saņem civildienesta amatu I kvalifikācijas kategorijai atbilstošu mēneša algu par nostrādāto laikposmu Prezidija noteiktajos termiņos, kā arī to, ka atlīdzību par piedalīšanos Saeimas komisiju darbā, uztura naudu par laiku, kad deputāts amata darīšanās izbrauc ārpus Saeimas sēžu vietas, un naudu reprezentācijas izdevumiem deputāts saņem no budžetā paredzētajiem līdzekļiem.

14. panta pirmā daļa savukārt paredzēja, ka deputātam, uzrādot deputāta apliecību, ir tiesības bez maksas lietot braucieniem Latvijā valsts vai pašvaldību sabiedriskā transporta līdzekļus, izņemot individuālā lietojuma taksometrus, bet otrā daļa noteica: “ja deputātam, realizējot savas pilnvaras, ir radušies izdevumi, tie atlīdzināmi no Saeimas budžeta Prezidija noteiktajā kārtībā.”

1997. gada 15. maijā tika pieņemts likums “Grozījums Saeimas kārtības rullī”. Likuma 14. pants tika izteikts jaunā redakcijā. Citastarp šā panta pirmā daļa paredzēja: “Ja deputātam, realizējot savas pilnvaras, ir radušies izdevumi, tie kompensējami no Saeimas budžeta Prezidija noteiktajā kārtībā. Kompensācijas izmaksas vienam deputātam mēnesī nedrīkst pārsniegt 75 procentus no viņam paredzētās algas (12. panta pirmā daļa).”

Atsaucoties uz minēto likuma normu, Prezidijs 1997. gada 26. maijā pieņēma lēmumu “Par kārtību, kādā piešķiramas un izmaksājamas kompensācijas Saeimas deputātiem”, ar kuru apstiprināja “Noteikumus par

kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas radušies deputātam, realizējot savas pilnvaras”. Citastarp noteikumos bija paredzēts:

“4. Kompensācija kancelejas preču iegādei, sakaru pakalpojumu apmaksai un reprezentācijas izdevumu segšanai tiek piešķirta deputātiem viņu pilnvaru darbības laikā – 15 procentu apmērā no mēneša algas. Šī kompensācija netiek piešķirta deputātam, kas vienlaikus ir valdības loceklis.

5. Kompensācija transporta izdevumu segšanai Latvijas teritorijā tiek piešķirta visiem deputātiem, kuriem dienesta lietošanā nav nodota Saeimas autobāzes automašīna, – 25 procentu apmērā no mēneša algas.

6. Deputātam, kurš dzīvo 60 – 150 kilometru attālumā no Rīgas un kuram dienesta lietošanā nav nodota Saeimas autobāzes automašīna, šo noteikumu 5. punktā minētā kompensācija – 25 procentu apmērā transporta izdevumu segšanai Latvijas teritorijā – tiek palielināta par 10 procentiem, bet deputātam, kurš dzīvo vairāk nekā 150 kilometru attālumā no Rīgas un kuram dienesta lietošanā nav nodota Saeimas autobāzes automašīna, – kompensācija palielināma par 20 procentiem.

7. Kompensācija dzīvojamās telpas īres izdevumu segšanai 15 procentu apmērā no mēneša algas tiek piešķirta deputātam, kuram nav pastāvīga pieraksta Rīgā un kurš uz deputāta pilnvaru laiku ir dzīvojamo platību Rīgā un neizmanto šo noteikumu 6. punktā paredzēto kompensāciju transporta izdevumu segšanai attiecīgi par 10 vai 20 procentiem palielinātā apmērā.

8. Kompensācija transporta izdevumu segšanai Latvijas teritorijā (noteikumu 5. un 6. punkts) un kompensācija dzīvojamās telpas īres izdevumu segšanai (noteikumu 7. punkts) tiek piešķirta ar Saeimas Saimnieciskās komisijas lēmumu, pamatojoties uz deputāta rakstveida

iesniegumu. Saimnieciskā komisija deputāta iesniegumu izskata divu nedēļu laikā un pieņem attiecīgu lēmumu.

9. Deputāts ir atbildīgs par iesniegumā sniegto ziņu patiesumu, un viņa pienākums ir septiņu dienu laikā rakstveidā paziņot Saimnieciskajai komisijai par izmaiņām tajās ziņās (dzīvesvietas maiņa, Saeimas autobāzes automašīnas izmantošana u.c.), uz kuru pamata kompensācija piešķirta.

10. Ja deputāts ir sniedzis nepatiesas ziņas vai noteiktā termiņā nav paziņojis par izmaiņām sniegtajās ziņās, Saimnieciskā komisija lemj par nepamatoti izmaksāto summu ieturēšanu no deputāta mēnešalgas.”

1998. gada 29. oktobrī 6. Saeima pieņēma likumu “Saeimas deputātu darbības nodrošinājuma likums”, nosakot, ka tas stājas spēkā ar 1999. gada 1. janvāri. Taču likums spēkā nestājās, jo 1998. gada 17. decembrī jaunievēlētā 7. Saeima to atcēla.

1999. gada 16. decembrī Saeima pieņēma likumu “Grozījumi Saeimas kārtības rullī”. Kārtības ruļļa 14. panta pirmā un otrā daļa tika izteikta šādā redakcijā:

“(1) Ja deputātam, realizējot savas pilnvaras, ir radušies izdevumi, tie kompensējami Prezidija noteiktajā apmērā un kārtībā no Saeimas budžeta.

(2) Prezidija noteiktās kompensāciju izmaksas – kancelejas preču iegādei, sakaru pakalpojumu apmaksai un reprezentācijas izdevumu segšanai, transporta izdevumu segšanai Latvijas teritorijā, dzīvojamās telpas īres izdevumu segšanai – ar nodokļiem un sociālās apdrošināšanas iemaksām netiek apliktas.”

Minētās normas stājās spēkā 2000. gada 12. janvārī. Atsaucoties uz tām, Prezidijs 2000. gada 28. februārī pieņēma lēmumu “Par kārtību, kādā piešķiramas un izmaksājamas kompensācijas Saeimas deputātiem”, ar kuru

apstiprināja “Noteikumus par kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas deputātam radušies, realizējot savas pilnvaras”. Noteikumi stājās spēkā 2000. gada 1. martā, un citastarp tajos paredzēts:

“4. Kompensācija kancelejas preču iegādei, sakaru pakalpojumu apmaksai un reprezentācijas izdevumu segšanai ir 55 lati mēnesī, un tā tiek piešķirta deputātam viņa pilnvaru darbības laikā.

5. Kompensācija transporta izdevumu segšanai Latvijas teritorijā ir 93 lati mēnesī, un tā tiek piešķirta deputātam, kuram automašīna dienesta lietošanā nav nodota.

6. Deputātam, kurš dzīvo 60 – 150 kilometru attālumā no Rīgas un kuram dienesta lietošanā automašīna nav nodota, transporta izdevumu kompensācija ir 130 latu mēnesī, bet deputātam, kurš dzīvo vairāk nekā 150 kilometru attālumā no Rīgas un kuram dienesta lietošanā automašīna nav nodota, šī kompensācija ir 167 lati mēnesī.

7. Kompensācija dzīvojamās telpas īres izdevumu segšanai tiek piešķirta deputātam, kuram deputāta pilnvaru laikā nepieciešams īrēt dzīvojamo telpu. Kompensācija dzīvojamās telpas īres izdevumu segšanai tiek noteikta atbilstoši deputāta iesniegumā minētajai summai, bet ne lielāka par 200 latiem mēnesī.

8. Kompensācija transporta izdevumu segšanai Latvijas teritorijā (noteikumu 5. un 6. punkts) un kompensācija dzīvojamās telpas īres izdevumu segšanai (noteikumu 7. punkts) tiek piešķirta ar Saeimas Saimnieciskās komisijas lēmumu, pamatojoties uz deputāta rakstveida iesniegumu. Saimnieciskā komisija deputāta iesniegumu izskata divu nedēļu laikā un pieņem attiecīgu lēmumu.

9. Deputāts, kas vēlas saņemt kādu no kompensācijas veidiem, iesniedz Saimnieciskajai komisijai noteikta parauga iesniegumu par kompensācijas piešķiršanu (veidlapa pielikumā). Deputāts ir atbildīgs par iesniegumā sniegto ziņu patiesumu, un viņa pienākums ir septiņu dienu laikā rakstveidā paziņot Saimnieciskajai komisijai par izmaiņām tajās ziņās, kuras ir par pamatu kompensācijas piešķiršanai vai izmaiņu izdarīšanai tajā (dzīvesvietas un samaksas izmaiņas, dienesta automašīnas izmantošana u.c.).

10. Ja deputāts ir sniedzis nepatiesas ziņas vai noteiktā termiņā nav paziņojis par izmaiņām sniegtajās ziņās, Saimnieciskā komisija lemj par nepamatoti izmaksāto summu ieturēšanu no deputāta mēnešalgas.”

Pieteikuma (konstitucionālās sūdzības) iesniedzējs Ivars Silārs sūdzībā un tās precizējumā apstrīd Prezidija 2000. gada 28. februāra “Noteikumu par kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas deputātam radušies, realizējot savas pilnvaras” (turpmāk – apstrīdētais akts) 4., 5., 6., 7., 8. punkta un 9. punkta pirmā teikuma (turpmāk – apstrīdētās normas) atbilstību Satversmes 91. pantam.

Neiebilstot pret to, ka nepieciešams kompensēt ar deputātu pienākumiem saistītos un apstrīdētajā aktā uzskaitītos izdevumus, I. Silārs norāda, ka apstrīdētais akts tā vietā, lai paredzētu kompensācijas tikai par patiesiem izdevumiem, kas deputātiem radušies, realizējot savas pilnvaras, faktiski piešķirot tiem nelikumīgus, ar nodokļiem neapliktus pabalstus. Tā virknei Saeimas deputātu – J. Bunkšam, I. Burvim, J. Dalbiņam, O. Deņisovam, I. Geigem, V. Ģīlim, A. Kalniņam, I. Kalniņam, A. Kiršteiņam, M. Lujānam, A. Požarnovam, N. Rudevičam, I. Solovjovam, M. Sprindžukam, D. Staltam un M. Vītolam Rīgā esot

personiskie dzīvokļi vai arī viņi jau pirms ievēlēšanas par deputātiem esot strādājuši Rīgā un ievēlēšana par deputātiem viņiem nav radījusi papildu izdevumus, kas būtu saistīti ar nepieciešamību īrēt dzīvokli Rīgā sakarā ar deputāta pienākumu pildīšanu. Neraugoties uz to, minētie deputāti iesnieguši pieprasījumu par kompensāciju izmaksām un saņēmuši tās.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tādā veidā deputāti nelikumīgi saņemot piemaksas pie algas – līdz 200 latiem mēnesī dzīvojamās telpas izdevumu un līdz 167 latiem mēnesī transporta izdevumu apmaksai. Šīs nelikumīgi piešķirtās piemaksas tiekot izmaksātas no valsts budžeta, tas ir, no nodokļu maksātāju, arī no pieteikuma iesniedzēja, nodokļiem.

Noteikumi neparedzot nekādu attaisnojošu dokumentu iesniegšanu, kas apstiprinātu ar deputāta pilnvaru realizēšanu saistītu izdevumu pamatotību un reālu esamību. I. Silārs norāda, ka arī viņš kā Rīgas apgabaltiesas piesēdētājs saņemot atalgojumu no valsts līdzekļiem, taču neesot tiesīgs saņemt ar nodokļiem neapliktas ikmēneša kompensācijas, ja nav iesniegti attaisnojoši dokumenti. Savukārt apstrīdētais akts ne vien tiekot piemērots prettiesisku algas piemaksu veikšanai, bet arī ļaujot deputātiem izvairīties no likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” pildīšanas un nodokļu maksāšanas.

Iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilstot Satversmes 91. pantā noteiktajam, proti, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma priekšā, un lūdz atcelt apstrīdētās normas no to pieņemšanas brīža, uzliktot par pienākumu deputātiem atmaksāt valsts budžetā nelikumīgi saņemtos maksājumus.

I. Silārs tiesas sēdē minēto prasījumu uzturēja.

Papildus pieteikumā ietvertajam viņš pamatoja Satversmes 91. panta pārkāpumu un savu pamattiesību aizskārumu, norādot, ka viņa un Saeimas

deputātu atrašanos vienādos, salīdzināmos apstākļos apliecinot Satversmes 33. panta norma, kas noteic, ka Saeimas locekļi saņem atalgojumu no valsts līdzekļiem. Arī viņš, būdams Rīgas apgabaltiesas piesēdētājs, saņemot atalgojumu no valsts līdzekļiem. Deputāta amata alga tiek aprēķināta saskaņā ar Prezidija 2000. gada 14. augusta lēmumu “Par Saeimas deputātu darba samaksu”, par pamatu ņemot valstī strādājošo vidējo darba algu. Līdz ar to deputāta alga tiek pielīdzināta jebkura cita darba ņēmēja, tātad arī pieteikuma iesniedzēja, atalgojumam. Savukārt to, ka pret I. Silāru un deputātiem noteikta atšķirīga attieksme, apliecinot fakts, ka Latvijas Darba likumu kodeksa 8. nodaļa pieteikuma iesniedzējam kā darba ņēmējam neparedzot iespēju saņemt ar nodokļiem neapliekamas ikmēneša kompensācijas – darba algas piemaksas, ja tam par pamatu neesot izdevumus apliecinājoši dokumenti.

Līdztekus tam I. Silārs atsaucās uz likumu “Par Latvijas Republikas Augstākās padomes deputātu tiesisko stāvokli un pensijām”, saskaņā ar kuru viņa pensija esot tieši atkarīga no deputātu algas lieluma.

Savukārt uz jautājumu par to, vai viņš gatavojas kandidēt nākamajās Saeimas vēlēšanās, I. Silārs apgalvoja, ka Saeimā pastāvošie “neskaidrie spēles noteikumi” liedzot viņam uzņemties tautas priekšstāvja pienākumus, kaut arī viņš allaž vēlēties turpināt iesākto darbu politikā un par to ir rakstīts presē.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Prezidijs atbildes rakstā apgalvo, ka pieteikums esot nepamatots un noraidāms.

Atbildes rakstā uzsvērts, ka saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai varot iesniegt, ja persona uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības

aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Esot nepieciešams konstatēt konkrētu attiecīgās personas tiesību aizskārumu, kas noticis, kad attiecībā uz šo personu piemērota tiesību norma, kas neatbilst augstāka spēka tiesību normai. Apstrīdētās tiesību normas uz pieteicēju neattiecoties, jo viņš neesot Saeimas deputāts.

Prezidijs norāda, ka atalgojumu no valsts budžeta saņemot gan Valsts prezidents, gan tās amatpersonas, kuras īsteno likumdevējvaru, gan tās, kuras īsteno izpildvaru, gan tās, kuras īsteno tiesu varu. Minēto amatpersonu atalgojums un atalgošanas sistēmas esot atšķirīgas, ņemot vērā amatpersonu statusu. Nepamatots esot pieteikuma iesniedzēja apgalvojums, ka viņu kā tiesas piesēdētāju varētu pielīdzināt Saeimas deputātiem, jo deputātiem esot īpašs konstitucionāls statuss, kas sakņojoties valsts pamatlikumā – Satversmē. Atbildes rakstā uzsvērts, ka pieteikuma iesniedzējs un Saeimas deputāti neatrodies līdzīgos un salīdzināmos apstākļos.

Prezidijs izsaka viedokli, ka Kārtības rullis, nevis apstrīdētais akts nosakot to, ka deputātiem izmaksājamās kompensācijas netiek apliktas ar nodokļiem, un dodot deleģējumu Prezidijam noteikt kompensāciju apmērus un kompensācijas kārtību.

Atbildes rakstā norādīts, ka ar nodokli neapliekamas kompensācijas pastāvot un to apmēri esot noteikti spēkā esošajos likumos. Turklāt vairākās jomās tiekot piešķirtas konkrēta apjoma kompensācijas un netiekot prasīts iesniegt attaisnojošus dokumentus.

Prezidijs apgalvo, ka papildus Saeimas Revīzijas komisijas pilnvarām apstrīdētajā aktā esot paredzēts arī kontroles mehānisms.

Atbildot uz Satversmes tiesas tiesneša jautājumiem, tiek uzsvērtā deputāta paraksta nozīme kompensāciju pieprasīšanā, proti, paraksts

apliecinot ziņu patiesumu. Tas novēršot iespējamus pārpratumus par kompensācijas apjomu un nozīmējot, ka deputāts uzņemas pilnu atbildību gadījumā, ja tiek iesniegtas nepatiesas ziņas.

Prezidija pārstāvis zvērināts advokāts Eduards Ikvilds tiesas sēdē aizstāvēja viedokli, ka konstitucionālā sūdzība ir nepamatota, un aicināja to noraidīt. Viņš apgalvoja, ka Satversmes 91. pants attiecoties uz visiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem, savukārt konkrētās normas, kas tiek apstrīdētas, esot publisko tiesību regulācijas objekts un attiecoties uz konkrētām amatpersonām, tāpēc nevarot konfrontēt dažādas amatpersonas vai dažādu institūciju materiālās iespējas un to izpausmes.

Atsaucoties uz tiesiskās paļāvības principu, viņš uzsvēra, ka ievēlētie tautas priekšstāvji atrodies īpašā situācijā un viņiem esot jāuzticas.

Pieaicinātā persona – Saeimas sekretāres biedrs Aleksandrs Bartaševičs izklāstīja apstrīdētā akta pieņemšanas nepieciešamību, norādot, ka grozījumu galvenais mērķis bijis iespējami ātri, ērti un ekonomējot Saeimas līdzekļus atrisināt situāciju ar Saeimas viesnīcas ēku Valdemāra ielā 23, jo ēka atdota bijušajam īpašniekam, kurš, sākot ar 2000. gadu, grasījies paaugstināt maksu par uzturēšanos tajā.

A. Bartaševičs izteica viedokli, ka, pieņemot apstrīdēto aktu, līdztekus nepieciešamībai ietaupīt Saeimas līdzekļus mērķis bijis nodrošināt deputātus ar dzīvojamo platību – tos deputātus, kuriem tas esot nepieciešams un vajadzīgs. Viņš paskaidroja, ka attiecībā uz kompensāciju par transporta izdevumiem, izdevumiem par kancelejas precēm un reprezentācijas līdzekļiem kārtība 2000. gadā neesot mainīta un viss palicis pa vecam.

Pieaicinātā persona – Saeimas Saimnieciskās komisijas priekšsēdētājs Juris Dobelis tiesas sēdē uzsvēra, ka deputāts veicot galveno uzdevumu valstī un no viņa esot atkarīgs viss pārējais – sākot ar budžetu un beidzot ar jebkuru likumu. Deputātam esot attiecīgais atbildības līmenis, un no tā esot atkarīga arī pieceja konkrētajam jautājumam. Šī pieceja esot tāda, ka visiem deputātiem neatkarīgi no tā, kur tie dzīvo, esot jānodrošina vienādas iespējas. Tas nozīmējot, ka tiesības braukt, piedalīties pasākumos un strādāt ar vēlētājiem jānodrošina visiem vienādas. Cik kurš aktīvi šīs tiesības izmanto, tas esot pavisam cits jautājums.

J. Dobelis izteica viedokli, ka Saimnieciskā komisija piedaloties tajos procesos, kas attiecas uz Saeimas saimniecisko darbību. Tas faktiski nozīmējot piedalīšanos budžeta projekta izstrādē, dažādu lēmumu projektu sastādīšanā. Savukārt lēmumus par naudas tērēšanu pieņemot Prezidijs.

Viņš paskaidroja, ka Saimnieciskās komisijas attieksme pret visiem Saeimas deputātiem esot visnotaļ pozitīva. Saņemot iesniegumu, galvenais esot pārbaudīt, vai iesniegums ir noformēts pareizi. J. Dobelis uzsvēra, ka uzskatot zem sava goda “skraidīt pakal katram deputātam un izprašņāt”, vai deputāts norādītajā vietā dzīvo vai nedzīvo.

Pieaicinātā persona – Saeimas Revīzijas komisijas priekšsēdētājs Pāvels Maksimovs paskaidroja, ka Revīzijas komisijas sēde, kurā sāka skatīt jautājumu par kompensācijām, to likumību un lietderību, notikusi jau 2000. gada decembrī – tad, kad klajā nākusi I. Silāra pirmā kritiskā publikācija par kompensācijām deputātiem. Savukārt, veicot gada revīziju, komisija konstatējusi, ka apstrīdētais akts neparedzot kontroles mehānismu.

P. Maksimovs uzsvēra, ka apstrīdētajā aktā esot ietverts kontroles princips, bet neesot paredzēts tā realizācijas mehānisms. Revīzijas

komisijas izpratnē mehānisms paredzot kaut kādus kritērijus, kurus varētu pielietot kontroles darbībā. Tādu kritēriju neesot bijis, un tādēļ 2001. gada aprīlī Revīzijas komisija griezusies Prezidijā ar priekšlikumu pilnveidot noteikumus ar kontroles un atskaites mehānismu, paredzot noteiktu pārskatu vai attaisnojošu dokumentu iesniegšanu.

Satversmes tiesa

secināja:

1. Lai pārliecinātos, vai lieta par I. Silāra konstitucionālo sūdzību ir piekritīga Satversmes tiesai, vispirms konstatējams, vai lieta par Prezidija izdota normatīva akta atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām ir piekritīga Satversmes tiesai.

1.1. Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punkts paredz pārbaudīt “citu normatīvo aktu” atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Tas, vai konkrēts akts atbilst Satversmes tiesas likuma 16. pantā ietvertajam terminam “normatīvs akts”, vērtējams ne vien pēc apstrīdētā akta nosaukuma, bet arī pēc tā satura. Turklāt kompetence izdot attiecīgu tiesību normu ir priekšnoteikums tam, lai attiecīgais akts būtu likumīgs un piemērojams, taču, ja akts izdots, pārkāpjot noteikto kompetenci, tas vēl nenozīmē, ka akts neatbilst normatīvā akta pazīmēm un nevar tikt ietverts prasījumā Satversmes tiesai [sk. *Satversmes tiesas 1999. gada 9. jūlija spriedumu lietā nr. 04 - 03(99)*].

Pieteikuma iesniedzēja viedoklis, ka Prezidijs, izdodot apstrīdēto aktu, pretstatā pilnvarojumam noteicis likumā neparedzētas un ar nodokļiem neapliekamas piemaksas, kas nav saistītas ar deputāta pienākumu pildīšanu, pārbaudāms, analizējot šā akta atbilstību augstāka

juridiskā spēka tiesību normām. Šāda pārbaude ietilpst Satversmes tiesas kompetencē.

1.2. Prezidija statuss vispirms izriet no Satversmes. “Satversmes komisija vienojās par to, ka Satversmes likumā ļoti noteiktā veidā atsevišķos pantos izteicamas noteiktas domas. Ja mēs arī neatrodam tādu pantu, kurš saka, kas ir Saeima u. t. t., tad mēs tomēr zinām, kā tā rodas un sastādās, zinām no atsevišķiem pantiem, kādas ir Saeimas tiesības” (*Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas, 14. burtnīca, 1309. lpp.*). Tāpat Satversmē nav arī Prezidija definīcijas, tomēr no Satversmes normām ir secināms Prezidija tiesiskais statuss.

Prezidijs minēts Satversmē, tomēr tam nav patstāvīgas konstitucionālas institūcijas statusa. Prezidija tiesības un pienākumi tiek atvasināti no Saeimas statusa un pilnvarām. Prezidijs pilda strikti noteiktas organizatoriskas funkcijas – sasauca sesijas un nosaka kārtējas vai ārkārtējas sēdes, kā arī nodrošina nepārtrauktu parlamenta funkcionēšanu sesiju un sēžu starplaikā. Tas, ka Prezidijs nav pāri Saeimai stāvoša institūcija, izriet arī no Satversmes 21. panta, kas paredz, ka iekšējās darbības un kārtības noteikšanai Saeima izstrādā sev kārtības rulli, un neparedz, ka šo kārtību nosaka, piemēram, Prezidijs. Prezidijs līdztekus Satversmē tieši paredzētajām funkcijām Saeimas darbību un iekšējo kārtību ir tiesīgs noteikt tikai tiktāl, ciktāl Kārtības rullis vai cits likums Prezidiju uz to pilnvaro.

Kad 1993. gada 6. jūlijā 5. Saeima nolēma piemērot savam darbam 1929. gadā pieņemto Saeimas kārtības rulli, tā 14. pants paredzēja, ka deputāts saņem civildienesta amatu I kvalifikācijas kategorijai atbilstošu mēneša algu. Taču Valsts civildienesta likums vēl nebija pieņemts. 1993. gada 21. jūlijā nolemjot, ka lieta par deputātu mēneša algas

noteikšanu pēc būtības nav apspriežama Saeimā un tās izskatīšana piekrīt Prezidijam, Saeima zināmā mērā pēc inerces piedēvēja Saeimas Prezidijam Augstākās padomes Prezidija kompetenci.

Atbilstoši Satversmei Prezidijs nevar būt institūcija, kas izdod vispārsaistošus (ārējus) normatīvus aktus. Šai ziņā Saeimas Prezidijs atšķiras no Augstākās padomes Prezidija, kura izdotajiem aktiem bija vispārsaistošu (ārēju) normatīvu aktu raksturs un noteikta vieta normatīvo aktu sistēmā. Saeimas Prezidija aktiem šādas vietas nav. Uz to norāda gan fakts, ka Prezidija aktu publicēšanas un spēkā stāšanās kārtību neparedz likums "Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību", gan arī tas, ka Augstākās padomes Prezidija aktus, arī tos, kas iepriekš noteica samaksu valsts institūciju darbiniekiem, groza vai atceļ ar likumu vai ar Satversmes 81. pantā noteiktajā kārtībā izdotajiem Ministru kabineta noteikumiem, nevis Prezidija lēmumu (sk., piemēram, 1994. gada 8. jūnijā pieņemto likumu "Par Latvijas Republikas Augstākās padomes Prezidija un Latvijas Republikas Ministru padomes 1993. gada 21. janvāra lēmuma "Par Latvijas Republikas Aizsardzības spēku, Zemessardzes, Iekšlietu ministrijas bruņoto formējumu un Drošības dienesta amatu sadalījumu pēc kvalifikācijas kategorijām un dienesta pakāpēm un par piemaksām pie amatalgas" atzīšanu par spēku zaudējušu", kā arī Ministru kabineta 1993. gada 28. decembrī Satversmes 81. pantā noteiktajā kārtībā izdotos noteikumus nr. 42 "Par darba samaksas jautājumos pieņemto Augstākās Padomes Prezidija lēmumu atzīšanu par spēku zaudējušiem").

Tomēr Prezidija aktus, kas skar deputātus, nevar uzskatīt tikai par iekšējiem normatīviem aktiem tradicionālā izpratnē. Proti, "viena no galvenajām pazīmēm, pēc kādām tiesību akti tiek iedalīti iekšējos un

ārējos aktos, ir konkrētā akta adresāts. Iekšējos normatīvos aktus publisko tiesību subjekts izdod, lai noteiktu savas vai sev padotas institūcijas iekšējās darbības kārtību vai izskaidrotu kāda ārēja normatīva akta piemērošanas kārtību, un šādi akti ir saistoši tikai pašam izdevējam, tā struktūrvienībām un darbiniekiem. Turpretim ārējie normatīvie akti ir saistoši abstraktam personu lokam, ar tiem tiek regulētas tiesiskās attiecības starp publisko tiesību subjektu no vienas puses un indivīdu vai citiem tiesību subjektiem no otras puses” [*Satversmes tiesas 1999. gada 9. jūlija spriedums lietā nr. 04 - 03(99)*].

Kā atbildes rakstā pamatoti norādījis Prezidijs, Saeimas deputāts konstitucionāli ir atzīts par tautas priekšstāvi (Satversmes 6. pants). Saeimas deputāts ir leģitīms tautas gribas paudējs valsts konstitucionālajā institūcijā – Saeimā, un viņa statuss sakņojas valsts pamatlikumā – Satversmē. Uzskats, ka deputāti ir pakļautības attiecībās ar Prezidiju analogi kā ministrijas ierēdņi – ar ministru, būtu pretrunā ar deputāta neatkarības principu. Turklāt ar viedokli, ka Prezidija aktiem ir tikai iekšēju normatīvu aktu raksturs, pretrunā ir arī tas fakts, ka, nosakot algu Saeimas deputātiem, Prezidijs faktiski ir noteicis bijušo Augstākās padomes deputātu speciālās valsts pensijas apmēru, taču šīs personas nav un nevar būt pakļautības attiecībās ar Prezidiju. Proti, saskaņā ar likuma “Par Latvijas Republikas Augstākās padomes deputātu tiesisko stāvokli un pensijām” 5. panta pirmo daļu tie bijušie Latvijas Republikas Augstākās padomes deputāti, kuri balsoja “par” 1990. gada 4. maija deklarāciju “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” vai konstitucionālo likumu “Par Latvijas Republikas valstisko statusu”, saņem pensiju 80 procentu apmērā no Saeimas deputāta algas, kuru savukārt nosaka Prezidijs.

Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktā ietvertais termins “normatīvie akti” aptver kā vispārsaistošos (ārējos), tā iekšējos normatīvos

aktus. Lai noskaidrotu, vai konkrēta normatīva akta pārbaude ietilpst Satversmes tiesas kompetencē, Satversmes tiesas likuma 16. pants jātulko kopsakarā ar Satversmes tiesas darbības uzdevumiem demokrātiskā tiesiskā valstī. “Viens no demokrātiskas valsts galvenajiem principiem ir varas dalīšanas princips, no kura savukārt izriet tiesu varas kontrole pār likumdevēja un izpildu varu. Ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses” [*Satversmes tiesas 1999. gada 9. jūlija spriedums lietā nr. 04 - 03(99)*].

Tiesu varai kopumā un Satversmes tiesai kā tās sastāvdaļai jānodrošina pēc iespējas pilnīga abu pārējo varas atzaru kontrole. Tiesu varas ietvaros Satversmes tiesas kompetence “atkāpjas” vispārējās jurisdikcijas tiesu kompetences priekšā un tulkojama pēc iespējas šauri. Tas īpaši attiecas uz konstitucionālās sūdzības gadījumiem, kad likums paredz pirmām kārtām izsmelt visus vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus.

Turpretī Prezidija normatīvo aktu atbilstības pārbaude nav nevienas vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē, tāpēc tāda Satversmes tiesas likuma 16. panta interpretācija, kas tiesību aizskāruma gadījumā liegtu šo aktu pārbaudi, būtu pretrunā ar Satversmes 1. pantu. Tādējādi no Satversmes tiesas 16. panta viedokļa Satversmes tiesai ir piekritīga lieta par apstrīdētā akta atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

2. Nepamatots ir viedoklis par to, ka Satversmes tiesa nav tiesīga izskatīt lietu par apstrīdētā akta atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām pēc I. Silāra konstitucionālās sūdzības. Satversmes tiesas likuma 19.² pants noteic, ka “konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās

pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai”. Lai noskaidrotu, vai Satversmes tiesai jāizskata lieta pēc I. Silāra konstitucionālās sūdzības, jānoskaidro, vai šī sūdzība atbilst minētā panta prasībām.

2.1 Lietā nav strīda par to, ka I. Silārs kā fiziskā persona ir “ikviens” Satversmes 91. panta, “persona” Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punkta un “ikviena persona” šā paša likuma 19.² panta izpratnē.

2.2. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību var iesniegt persona, kas “uzskata ...”. Likumā uzsvērts personas, nevis tiesas viedoklis par attiecīgo pamattiesību aizskārumu. Likums prasa, lai persona uzskatītu, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības ir aizskartas. Tomēr šī prasība skatāma sasaistē ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta sesto daļu, kas prasa šo uzskatu pamatot. Tātad, lai ierosinātu lietu par konstitucionālo sūdzību, nepieciešams konstatēt, ka pieteikumā ietverts pietiekams attiecīgā “uzskata” juridiskais pamatojums, taču Satversmes tiesas kolēģijai nav pienākums šo “uzskatu” izvērtēt līdz galam. Satversmes tiesas kolēģijai ir tiesības atteikties ierosināt lietu tikai tādā gadījumā, ja “uzskata juridiskais pamatojums” ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai, savukārt pienākums to darīt ir tikai tādā gadījumā, ja juridiskā pamatojuma vispār nav.

Pretējs pieņēmums, proti, ka Satversmes tiesas kolēģijai, jau izskatot konstitucionālo sūdzību un lemjot par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu, ir jākonstatē, ka patiešām aizskartas personai Satversmē noteiktās pamattiesības, būtu pretrunā ar likumā noteikto Satversmes tiesas procesa loģisko virzību. Jautājums par to, vai patiešām aizskartas

konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesības, Satversmes tiesai galvenokārt ir jāizlemj spriedumā.

Arī citu valstu konstitucionālo tiesu pieredzē attiecībā uz konstitucionālajām sūdzībām izveidojusies prakse, ka konstitucionālās sūdzības pieņemšana izskatīšanai saistīta ar tā saucamo “iespējamības teoriju” (*Möglichkeitstheorie*). Piemēram, komentējot Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas likumu, norādīts, ka “sūdzības iesniedzējam pietiekami skaidri jāformulē iespējamība, ka aizskartas Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas likuma 90. § pirmajā daļā uzskaitītās tiesības. Taču pamattiesību aizskārumam pašam par sevi nav jābūt izklāstītam pārlicinoši – tas ir pamatotības jautājums – pārlicinoši izklāstītai tomēr jābūt iespējamībai” (*Bundesverfassungsgerichtsgesetz: Mitarbeiterkommentar und Handbuch. Heidelberg, C. F. Müller Juristischer Verlag, 1992, S. 1180-1181*).

I. Silārs konstitucionālajā sūdzībā un tās papildinājumā ietvēris pamatotu iespējamību Satversmes 91. pantā noteikto pamattiesību aizskārumam. Vērtējums par to, vai šim uzskatam vispār ir juridiskais pamatojums un vai tas ir vai nav acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai, lietas ierosināšanas brīdī ir tās kolēģijas ziņā, kas lemj par pieteikumu.

Satversmes tiesas likuma 20. panta sestās daļas mērķis ir atbrīvot Satversmes tiesu no “darba tukšgaitā” ar acīmredzami nepamatotām sūdzībām. Gadījumos, kad juridiskais pamatojums ir, taču rodas šaubas, vai tas nav acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai, minētā norma tulkojama atbilstoši tās mērķim. Vispirms jāņem vērā, vai attiecīgais konstitucionālais jautājums jau ir risināts Satversmes tiesas praksē. Satversmes 91. panta saturs Satversmes tiesas spriedumos līdz šim nav

plaši iztirzāts. Šādā gadījumā visas šaubas tulkojamas par labu lietas ierosināšanai. Turklāt jāņem vērā, ka Satversmes tiesas uzdevums ir juridiski saistoši atrisināt strīdus, kas rodas par zemāka juridiskā spēka aktu atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Strīds tiek atrisināts gan tad, ja apstrīdētais akts tiek atzīts par neatbilstošu, gan tad, ja apstrīdētais akts tiek atzīts par atbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai.

2.3. Pēc tam, kad ierosināta lieta, Satversmes tiesa balstās ne vien uz lietas dalībnieku – pieteikuma iesniedzēja un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – iesniegtajiem argumentiem un pierādījumiem, bet arī pati var tos meklēt.

Arī jautājumā par to, vai attiecīgā lieta ir piekritīga Satversmes tiesai, sprieduma taisīšanas stadijā Satversmes tiesu nesaista pieteikuma iesniedzēja juridiskais pamatojums un tai jāvērtē viss apstākļu kopums, kas noskaidrots lietas izskatīšanas gaitā. Šajā gadījumā tas nozīmē, ka Satversmes tiesai ir jāvērtē iespējamais aizskārums ne vien attiecībā uz I. Silāru kā apgabaltiesas piesēdētāju, bet arī attiecībā uz I. Silāru kā personu, kas saņem likumā “Par Latvijas Republikas Augstākās padomes deputātu tiesisko stāvokli un pensijām” noteikto speciālo valsts pensiju, kā arī attiecībā uz I. Silāru kā potenciālo Saeimas deputāta kandidātu. Turklāt lieta izspriežama pēc būtības, ja kaut vienā gadījumā saskatāma juridiski pamatota iespējamība, ka apstrīdētais akts, ja tas neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normām, aizskar pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības.

2.4. Nav pamatots Saeimas atbildes rakstā ietvertais apgalvojums, ka nepieciešams konstatēt tādu personas tiesību aizskārums, kas noticis, kad attiecībā uz šo personu piemērota augstāka juridiskā spēka normai

neatbilstoša tiesību norma (akts). Gadījums, kad tiesību norma tiek piemērota, ir tikai viens no gadījumiem, kuros tiesību norma var aizskart personas pamattiesības Satversmes tiesas likuma 19.² panta izpratnē. Šā panta otrā daļa paredz iespēju iesniegt konstitucionālo sūdzību ne vien gadījumos, kad ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt minētās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem (parasti tiesību piemērošanas akta izdošanas gadījumā), bet arī gadījumos, kad tādi nepastāv. Satversmes tiesas likums prasa, lai apstrīdētais akts (norma) aizskartu pieteikuma iesniedzēja pamattiesības, taču neprasa, lai tas visos gadījumos notiktu, piemērojot šo normu attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju.

Jēdziens “aizskar” ietverts likumā ar mērķi norobežot konstitucionālo sūdzību no sūdzības vispārības labā. Tas prasa, lai pastāvētu pamatota iespējamība, ka apstrīdētā norma aizskar pieteikuma iesniedzēju.

No I. Silāra paskaidrojuma tiesas sēdē izriet, ka viņš aizskarts kā potenciāls 8. Saeimas deputāts. Personas, kas kandidē uz Saeimas deputāta amatu, izšķiras par šā amata pieņemšanu vai nepieņemšanu, vadoties arī no tiesiskā stāvokļa, kāds tām paredzams ievēlēšanas gadījumā. Proti, kāds ir deputāta darbības nodrošinājums, kādus uzturlīdzekļus deputāts saņem sev un savai ģimenei, vai deputāta statusa izkārtojums neaizskar viņa nemantiskos labumus – godu un cieņu, un, pats svarīgākais, vai deputātam ir iespējams vienlīdzīgos apstākļos ar citiem deputātiem izpildīt saistības, ko tas vēlētāju priekšā uzņēmis. I. Silārs apgalvo, ka esošie “spēles noteikumi” viņam liedz to darīt.

Tādējādi, lai izšķirtos, vai iespējams iesaistīties vēlēšanās, pretendēt uz mandātu un ievēlēšanas gadījumā to pieņemt, jautājums par tā Prezidija akta atbilstību, kurš I. Silāram kā deputātam saistošs kļūtu tikai pēc

ievēlēšanas, izlemjams jau šobrīd. Turklāt jautājums par iespējamām izmaiņām materiālā nodrošinājuma jomā izlemjams nekavējoties arī tādēļ, ka pretējā gadījumā, ja, piemēram, apstrīdēto aktu atceltu pēc 8. Saeimas sanāksšanas, varētu tikt aizskartas to deputātu intereses, kuri paļāvušies tieši uz šādu finansiālo izkārtojumu un kuriem tad saskaņā ar tiesiskās paļāvības principu būtu tiesības to arī sagaidīt.

Arī Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa līdzīgā gadījumā ir izskatījusi lietu pēc bijušā landtāga (pavalsts parlamenta) deputāta kā potenciāla landtāga deputāta konstitucionālās sūdzības par landtāga deputātiem piešķiramo atlīdzību regulējošo likuma normu atbilstību Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma 3. panta pirmajai daļai (*sk. Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 1975. gada 5. novembra spriedumu lietā nr. 2 BvR 193/74; publicēts: BVerfGE 40, 296*).

Tādējādi nav pamatots Prezidija viedoklis, ka Satversmes tiesa nav tiesīga izskatīt lietu par apstrīdētā akta atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām pēc I. Silāra konstitucionālās sūdzības.

3. Satversmes 91. pants noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. “No šā panta pirmā teikuma izriet vienlīdzības princips, kas citastarp liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos. Satversmes 91. panta otrais teikums, kas noteic, ka “cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”, nevis ierobežo, bet papildina pirmo teikumu” (*Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa spriedums lietā nr. 2000-07-0409*).

Lai konstatētu Satversmes 91. panta saturu, nevar aprobežoties tikai ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas interpretāciju un Cilvēktiesību tiesas praksi. Jau tas vien, ka Satversmes 91. pantā ietverts ne tikai otrais teikums, kura konstrukcija ir analoga Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un vērsta uz attiecīgajā dokumentā nostiprinātajām tiesībām, bet arī pirmais teikums, norāda, ka Latvijas likumdevēja mērķis ir bijis noteikt, salīdzinot ar konvenciju, plašāku tiesību apjomu.

Arī citos starptautiskajos dokumentos, tostarp “Starptautiskajā paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām”, noteikts vispārējs diskriminācijas aizliegums. Šādā virzienā attīstās arī Eiropas tiesiskā doma, proti, Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija papildināta ar 12. protokolu, savukārt Eiropas Savienības Pamattiesību hartā ietverts 20. pants – “Vienlīdzība likuma priekšā” un 21. pants – “Nediskriminācija”. Turklāt Eiropas tiesa, interpretējot Eiropas Kopienas tiesības, ir formulējusi vispārējo vienlīdzības principu, kas salīdzināmās situācijās nepieļauj ar personām apieties atšķirīgi, ja atšķirības nav objektīvi attaisnojamas.

Līdzīgi vispārēji diskriminācijas aizliegumi ietverti virknē Eiropas valstu konstitūciju (sk., piemēram, Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma 3. pantu, Itālijas Republikas Konstitūcijas 3. pantu, Nīderlandes Karalistes Konstitūcijas 1. pantu, Francijas Republikas Konstitūcijas 1. pantu). Analogi Satversmes 91. panta pirmajam teikumam Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma 3. panta pirmā daļa noteic, ka “visi cilvēki likuma priekšā ir vienlīdzīgi”. Šajā pantā ietvertais vienlīdzības princips tiek vērtēts kā tiesība, kas darbojas nepastarpināti. Vācijā tiesas un lielākā speciālās literatūras daļa atzīst Pamatlikuma

3. panta pirmo daļu kā subjektīvi publisku tiesību uz vienlīdzīgu apiešanos (sk. *Grundgesetzkommentar. Band 1, 5. Auflage, München, Verlag C. H. Beck, 2000, S. 195*). Šī tiesība ir saistoša arī likumdevējam.

Nav pamatots E. Ikvilda apgalvojums, ka “Satversmes 91. pants attiecas uz visiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem, savukārt konkrētas normas, kas tiek apstrīdētas, jau ir publisko tiesību regulācijas objekts un attiecas uz konkrētām amatpersonām”. Satversmes 91. pants nosaka likumdevēja rīcībai robežas visos gadījumos, kad personas, tostarp arī amatpersonas, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos.

4. Satversmes 1. pants noteic, ka “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika”. No šā panta izriet virkne tiesiskas valsts principu, arī varas dalīšanas un likumības princips. Varas dalīšanas princips izpaužas valsts varas sadalījumā likumdošanas, izpildu un tiesu varā, ko realizē neatkarīgas un autonomas institūcijas. Šis princips garantē līdzsvaru un savstarpēju kontroli un veicina varas mērenību. Savukārt likumības princips noteic, ka likums un tiesības ir saistošas ikvienai valsts varas institūcijai, arī likumdevējam pašam. Demokrātiskā republikā parlamentam ir jāievēro konstitūcija un citi likumi, arī tie, ko pieņēmis pats parlaments. [*Sk. Satversmes tiesas 1999. gada 1. oktobra spriedumu lietā nr. 03-05(99)*]

Saeima, visas tās institūcijas un deputāti ne vien bauda autonomu statusu, bet vienlaikus ir pakļauti sabiedrības, attiecīgo Saeimas institūciju un tiesu varas kontrolei. Turklāt savā rīcībā šīs personas ir brīvas tikai tiktāl, ciktāl tās neierobežo Satversme un likums. Kādas valsts amatpersonas vai institūcijas atrašanās ārpus kontroles ir pretrunā ar Satversmi.

5. Satversmes 21. pants noteic, ka “iekšējās darbības un kārtības noteikšanai Saeima izstrādā sev kārtības rulli”. Šajā pantā ir ietverts parlamenta suverenitātes princips, proti, Saeima pati, nevis kāds cits, nosaka sev darbības kārtību [sk. *Satversmes tiesas 1998. gada 13. jūlija spriedumu lietā nr. 03-04(98)*]. Tāpat Saeima pati izlemj virkni jautājumu, kas attiecas uz tās locekļiem: pati pārbauda savu locekļu pilnvaras (Satversmes 18. pants), dod piekrišanu uzsākt kriminālvajāšanu pret Saeimas locekli vai uzlikt viņam administratīvu sodu (30. pants), lemj par Satversmes 29. pantā paredzētajiem gadījumiem. Visu šo jautājumu izlemšanā Saeima ir brīva paust savu gribu tikai tiktāl, ciktāl to neierobežo Satversme. Piemēram, Saeima nav tiesīga noteikt Kārtības rullī citādu kārtību Satversmes grozīšanai nekā tā, ko paredz Satversme, vai bez likumīga pamata neapstiprināt sava locekļa pilnvaras.

5.1. Tāpat Saeima pati lemj ne vien par valsts budžetu kopumā, bet arī par savu budžetu, tā izlietojumu un atalgojumu, kas pienākas katram deputātam. Tomēr nav pamatots Saeimas Saimnieciskās komisijas priekšsēdētāja J. Dobeļa apgalvojums, ka “uz mūsu sirdsapziņas ir, cik mēs lielu budžetu sev noteiksim, jo mēs varam noteikt, kādu gribam”. Arī šo jautājumu izlemšanā Saeima ir saistīta ne tikai ar savu gribu un sirdsapziņu, bet arī ar Satversmes burtu un garu.

“Parlamentārās demokrātijas apstākļos nevar novērst to, ka parlaments pieņem lēmumu pats savā lietā, kad ir runa par tā finansiālā regulējuma apmēru un sīkāku izkārtojumu, kas saistīts ar deputāta statusu. Taču tieši šādā gadījumā demokrātiskas un tiesiskas valsts princips (Pamatlikuma 20. pants) prasa, lai viss gribas veidošanās process būtu caurskatāms pilsoņiem un rezultāts tiktu nolemts sabiedrības acu priekšā.

Jo tā ir vienīgā iedarbīgā kontrole. Parlamentārā demokrātija pamatojas uz tautas uzticību; uzticība nav iespējama bez caurskatāmības, kura ļauj sekot, kas politiski notiek” (*Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 1975. gada 5. novembra spriedums lietā nr. 2 BvR 193/74; publicēts: BVerfGE 40, 296, 327*).

Līdzīgas idejas daudzās demokrātiskās valstīs nostiprinātas konstitūciju līmenī, paredzot, piemēram, ka “Folketinga deputāti saņem atalgojumu, kura apmērs noteikts Vēlēšanu likumā” (Dānijas Karalistes Konstitūcijas 58. pants), “senatori un pārstāvju palātas locekļi saņem likumā noteikto kompensāciju, ko izmaksā no valsts kases (Amerikas Savienoto Valstu Konstitūcijas 1. panta sestā daļa), “Parlamenta locekļi saņem likumā noteikto atalgojumu” (Itālijas Republikas Konstitūcijas 69. pants, līdzīgs arī Portugāles Republikas Konstitūcijas 161. panta otrās daļas “d” punkts). Nīderlandes Karalistes konstitūcijas 63. pants paredz, ka „deputātu, Ģenerālštatu bijušo deputātu un viņu apgādībā esošo personu uzturēšanu nosaka Parlamenta akts. Palātas var pieņemt Aktu tikai ar balsu vairākumu, kas ir ne mazāks par 2/3 (divām trešdaļām) balsu”, bet Igaunijas Republikas Konstitūcijas 75. pants prasa, lai atlīdzība parlamenta deputātiem, kā arī ierobežojumi citu ienākumu gūšanai tiktu noteikti likumā, kuru var grozīt tikai attiecībā uz nākamā sasaukuma parlamentu. Savukārt Beļģijā deputāta atalgojuma apmērs noteikts tieši Konstitūcijas 66. pantā.

Tādējādi demokrātiskās valstīs pievērš īpašu uzmanību tam, lai atlīdzība deputātiem tiktu noteikta vismaz ar likumu. Tas, no vienas puses, garantē vispusīgu viedokļu apmaiņu un pietiekamu caurskatāmību, bet, no otras puses – dod nepieciešamo stabilitāti ikviena deputāta statusam. Deputātam no valsts līdzekļiem izmaksājamais atalgojums vispirms ir viņa neatkarības garantija. Piemēram, atbilstoši Vācijas Federatīvās Republikas

Pamatlikuma 48. panta trešās daļas pirmajam teikumam “deputātam ir tiesības uz atbilstošu atlīdzību, kas nodrošina viņa neatkarību”.

Arī Saeimas deputāta tiesības saņemt atalgojumu no valsts līdzekļiem nostiprinātas Satversmes līmenī – Satversmes 33. pantā. Sākotnēji Saeimas deputātu atalgojuma principus, līdzīgi citām demokrātiskajām valstīm, noteica likums – Kārtības rullis. Patlaban Saeima, ietverot šo svarīgo jautājumu Prezidija kompetencē, apgrūtinājusi caurskatāmību minētā lēmuma pieņemšanā. Turklāt rodas bažas par deputāta tiesiskā stāvokļa stabilitāti.

5.2. Lai padarītu finansiāli iespējamu darbību parlamentā visiem deputātiem neatkarīgi no viņu mantiskā stāvokļa un dzīvesvietas, līdztekus deputāta atalgojumam svarīgu vietu ieņem arī dažādas garantijas. Vispirms minamas garantijas, kas saistītas ar deputāta pārvietošanos valsts teritorijā. Virknē gadījumu tās paredzētas pat konstitucionālā līmenī, piemēram, Beļģijas Konstitūcijas 66. pantā, Portugāles Republikas Konstitūcijas 161. panta otrajā daļā. Arī jau minētajā Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma 48. panta trešajā daļā līdztekus citētajam paredzēts, ka deputātiem “ir tiesības uz valsts satiksmes līdzekļu bezmaksas lietošanu”.

Ja vēsturiski viena no svarīgākajām deputāta darbības garantijām ir iespēja pārvietoties valsts teritorijā, tad šobrīd jāņem vērā arī tās prasības, ko nosaka modernie sakaru līdzekļi. Vai deputāts varēs pienācīgā veidā un līdztiesīgi ar citiem deputātiem realizēt Saeimas locekļa mandātu – tas daudzējādā ziņā ir atkarīgs no tā, vai deputāta rīcībā ir pietiekamas iespējas iegūt informāciju un apmainīties ar to, ne vien uz klausot vēlētajū viedokli klātienē un iepazīstoties ar reālo situāciju dažādos valsts reģionos, bet arī ar dažādu informācijas tehnoloģiju palīdzību. Savukārt, lai nodrošinātu

pilnvērtīgas iespējas piedalīties Saeimas darbā deputātiem no dažādiem valsts novadiem, būtiskas ir arī garantijas, kas attiecas uz dzīvojamo telpu.

Tādējādi noregulējums jautājumos, kas skar dažādu ar deputāta darbību saistītu izdevumu atlīdzību, ir būtiska deputāta statusa daļa un šā noregulējuma noteikšanai būtu jāatbilst tādiem pašiem principiem kā atalgojuma noteikšanai.

Līdzīgu viedokli izteikusi arī Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa, uzsverot, ka no konstitucionāli tiesiskā viedokļa visumā ir iebilstams, ka likums pilnvaro landtāga prezidiju noteikt virkni ar atlīdzību deputātiem saistītu jautājumu, jo līdz ar to būtiska daļa deputātu finansiālā nodrošinājuma tiek noteikta procedūrā, kas nav pakļauta sabiedrības kontrolei (*sk. Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 1975. gada 5. novembra spriedumu lietā nr. 2 BvR 193/74; publicēts: BVerfGE 40, 296, 327*).

Tādējādi demokrātiskā un tiesiskā valstī deputātu atalgojums un darbības garantijas nosakāmas ar likumu.

6. Prezidijs, izdodot apstrīdēto aktu, bija tiesīgs noteikt tikai to, ko Saeima ietvērusi Kārtības rullī paredzētajā pilnvarojumā. Turklāt Prezidijam bija jāņem vērā arī citi normatīvie akti – vispirms Satversme. Pieņemot apstrīdēto aktu, Prezidijam līdztekus citam bija jādara arī viss iespējamais, lai kļiedētu to caurskatāmības deficītu, ko radījusi šā jautājuma izlemšanas nodošana Prezidijam.

Iztulkojot Kārtības ruļļa 14. pantu, lietojama ne tikai gramatiskā, bet arī un it īpaši sistēmiskā, teleoloģiskā un vēsturiskā tiesību normu iztulkošanas metode.

6.1. Sistēmiski interpretējot Kārtības ruļļa 14. pantu, jāņem vērā Satversmes 33. pants un Kārtības ruļļa 12. un 13. pants. Šo Kārtības ruļļa pantu mērķis ir izpildīt Satversmes 33. panta prasības – noteikt Saeimas locekļiem atalgojumu no valsts līdzekļiem.

Pieņemot Satversmi, tajā tika nostiprināts tam laikam progresīvs viedoklis, proti, ka Saeimas loceklis saņem “atalgojumu”. Kā Satversmes sapulces sēdē, izskatot Satversmes projektu pirmajā lasījumā, atzina referents Mārgers Skujenieks: “Komisija šinī pantā gribēja noteikt to kā pamatdomu, ka tautas priekšstāvju darbs ir atalgojams” (*Latvijas Satversmes Sapulces stenogrammas, 18. burtnīca, 1697. lpp.*). Arī Latvijas tiesību zinātnieki jau sākotnēji akcentējuši Saeimas deputāta kā demokrātiskas valsts parlamenta locekļa statusu. Jo “moderna tiesiska valsts – sevišķi demokrātiskā republika – pēc savas būtības stipri atšķiras no 19. gadu simteņa duālās konstitucionālās monarhijas. ... Deputāti tagad izpilda savu publisko kalpību, strādā savu valstij vajadzīgo darbu tāpat kā citi valsts darbinieki; ... nav vairs pamata principiālas starpības uzturēšanai starp deputātiem un citiem valsts darbiniekiem” (*Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē. Rīga, A. Gulbis, 1930, 125. lpp.*).

Faktiski Satversmē jau sākotnēji ir nostiprināts stāvoklis, ko tādas valstis, kuru konstitūcijās pārņemtas senāku konstitūciju normas, iedibinājušas vēlāk. Proti, no atlīdzības par īpašiem, ar mandātu saistītiem izdevumiem ir izveidojušies uzturlīdzekļi deputātam un viņa ģimenei, kas tiek izmaksāti no valsts kases kā atlīdzinājums par deputāta nodarbināšanu parlamentā, kur mandāts kļuvis par pilna laika darbu. No atlīdzības personai, kas ieņem goda amatu, ir izveidojusies samaksa par darbību parlamentā.

Kārtības ruļļa 12. un 13. pantā atspoguļotas ne vien deputāta tiesības saņemt atalgojumu, bet arī pienākums maksāt nodokļus likumā noteiktā kārtībā. No vienas puses, deputāts atalgojumu “nopelna” kā valsts varas pārstāvis – pildot Saeimas locekļa funkcijas. Tātad deputāta tiesības saņemt atalgojumu izriet no viņa kā vēlēta tautas priekšstāvja statusa. No šā viedokļa ir pamatots Saeimas atbildes rakstā ietvertais apgalvojums, ka Saeimas deputāts un apgabaltiesas piesēdētājs neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Tomēr šajā gadījumā tikai tiktāl, ciktāl ir runa par atalgojuma apmēru.

Deputāta atalgojumam jāatbilst ar amata nozīmīgumu saistītajai atbildībai un noslodzei, kā arī šā amata rangam konstitucionāli tiesiskajā iekārtā. Parlamentārā ienākuma aprēķinam jābūt tādām, lai tas neapdraudētu deputāta lēmumu brīvību un iespēju pievērsties parlamentārajai darbībai, arī pilnīgi vai daļēji atsakoties gūt ienākumus no savas profesijas. Turklāt jāņem vērā ierobežojumi, ko deputātu saimnieciskajai darbībai nosaka Satversme un Korupcijas novēršanas likums.

1929. gadā, referējot par Kārtības ruļļa projektu, deputāts Alberts Kviesis uzsvēra: “Līdz šim deputātiem algas noteica budžeta kārtībā. Bet tas nav vēlams, pēc komisijas domām, jo katru gadu ceļas liekas pārrunas par šo jautājumu, un ar to var dzīt lieku demagoģiju, kas nevienam par labu nevar nākt. Ja jau visiem ir noteiktas algas, tad arī deputāti nav jānostāda izņēmuma stāvoklī. Līdzšinējās deputātu algas bija piemērotas valsts ierēdņu IV kategorijai. Komisija atzina, ka deputātu stāvoklis, viņu atbildīgais pienākums prasa, lai viņu atalgojums nebūtu mazāks par valsts ierēdņu atalgojumu, un tāpēc apstājās pie I kategorijas un pēc tās tad arī noteica deputātu atalgojumu” (*Latvijas Republikas III Saeimas stenogrammas. Rīga, Latvijas Republikas Saeima, 1929, 580. lpp.*).

Demokrātiskā valstī, nosakot parlamenta locekļa atalgojumu, parlamentam attiecībā uz konkrētām summām zināmās robežās ir liela brīvība. Atsvars šai brīvībai ir caurskatāma procedūra, kas nodrošina sabiedrības kontroli.

No otras puses, maksājot nodokļus, deputāts rīkojas nevis kā valsts varas pārstāvis, bet kā ikviens pilsonis, kuram ir noteikti ienākumi, attaisnotie izdevumi, ģimenes stāvoklis, dzīvesvieta u. tml. Pienākums maksāt nodokļus izriet nevis no deputāta kā valsts varas pārstāvja attiecībām ar valsti, bet no statusa, kas deputātam ir kā šīs valsts pilsonim, kā personai, kura šajā valstī gūst ienākumus vai kurai šai valstī ir īpašums. Šajās attiecībās deputāts ir vienlīdzīgs ar citām fiziskajām personām, kuras gūst tikpat lielus ienākumus, un tāpat aplikams ar nodokļiem likumā noteiktā kārtībā. Deputāta amats pats par sevi nav un nevar būt pamats nodokļa atļaidēm vai papildu maksājumiem.

To Saeima paredzējusi arī Kārtības ruļļa 12. un 13. pantā, nosakot atalgojuma izkārtojumu, bet 12. panta ceturtajā daļā paredzot, ka šis atalgojums ir aplikams ar nodokļiem likumā noteiktajā vispārējā kārtībā.

Tādējādi Kārtības ruļļa 12. pantā ir izsmeloši uzskaitīts, kas ietilpst deputāta atalgojumā, t. i., deputāta ienākumos no darbības parlamentā. Prezidijam ir tiesības un pienākums noteikt deputātu atalgojumu, ietverot tajā mēneša algu, piemaksas Prezidija locekļiem un komisiju un frakciju amatpersonām, kā arī atlīdzību par piedalīšanos Saeimas komisiju darbā. Cita veida piemaksas, atlīdzību vai kā citādi nosauktus ienākumus no darbības parlamentā Prezidijs deputātiem nav tiesīgs noteikt.

6.2. Kārtības ruļļa 12. panta otrā daļa noteic, ka “naudu reprezentācijas izdevumiem deputāts saņem no budžetā paredzētajiem līdzekļiem”. No minētā panta ceturtais daļas un 14. panta otrās daļas izriet, ka šī īpašā kompensācija, atšķirībā no 12. pantā noteiktā deputātu

atalgojuma, nav pakļauta aplikšanai ar nodokļiem. Zināmā mērā līdzīgas garantijas paredzētas arī virknei citu augstu valsts amatpersonu, tomēr sakarā ar deputātu darbu tās iegūst sevišķu saturu. Ņemot vērā deputāta darbību specifiskos – ar politiku saistītos apstākļos, būtu problemātiski pakļaut šos izdevumus kādas parlamentāras vai ārpusparlamentāras institūcijas izlemšanai un akceptēšanai. Dažādu politisko spēku pārstāvjiem par tās vai citas reprezentācijas nepieciešamību un lietderību neapšaubāmi rastos domstarpības, kas varētu apgrūtināt pie mazākuma piederošo deputātu reprezentāciju, un tas savukārt neatbilstu demokrātiskas valsts parlamentārajai praksei. Tāpēc reprezentācijas izdevumi ir īpaša deputāta darbības garantija, kam ir kompensācijas raksturs. Reprezentācijas izdevumu apmēra noteikšanu saprātīgās robežās garantē vispirms sabiedrības kontrole. Tāpēc šai atlīdzībai jābūt precīzi noteiktai kā atsevišķai summai, turklāt deputātu vienlīdzības princips prasa, lai tā būtu vienāda visiem deputātiem.

Reprezentācijas izdevumu atlīdzību Saeima noteikusi Kārtības ruļļa 12. pantā kā atsevišķu pozīciju. Kārtības ruļļa 14. panta pirmā daļa kopsakarā ar 12. pantu iztulkojama tādējādi, ka 14. panta pirmajā daļā ir runa par “citiem, iepriekš neminētiem” izdevumiem, kas deputātam radušies, pildot savus pienākumus. 14. panta otrā daļa precīzē jautājumus par aplikšanu ar nodokļiem, nevis nosaka šo kompensāciju. Tas, ka Prezidijs reprezentācijas izdevumus apstrīdētajā aktā noteicis vienā kopējā summā ar citiem kompensējamiem izdevumiem, apgrūtinā sabiedrības kontroli pār šo pozīciju.

6.3. Kārtības ruļļa 14. panta pirmā daļa noteic, ka Prezidijam Saeimas budžeta ietvaros ir jāizstrādā tāda kārtība, kas paredz noteiktā apmērā citu tādu izdevumu (izņemot reprezentācijas izdevumus) kompensāciju, kuri deputātam radušies, pildot deputāta pienākumus.

Kārtības ruļļa 14. panta mērķis ir radīt deputātiem iespējas piedalīties Saeimas darbā un pārstāvēt vēlētajū kopumu neatkarīgi no tā, kurā reģionā deputāti dzīvo, kā arī atlīdzināt deputātiem tos izdevumus, kas tiem radušies, pildot savus pienākumus. Šajā gadījumā Kārtības rullī ietverts pilnvarojums Prezidijam noteikt kompensācijas par izdevumiem, “kas ir patiešām radušies”. Kārtības ruļļa 14. pantā nav ietverts pilnvarojums Prezidijam noteikt, kurām, kādām, cik lielām vai kā nosauktām izmaksām ir kompensāciju raksturs (kā to varētu secināt no Saeimas Juridiskās komisijas 2001. gada 27. septembra vēstules nr. 9/3-243 Saeimas Revīzijas komisijai). Gluži otrādi, no Kārtības ruļļa 14. panta izriet Prezidija tiesības noteikt kompensācijas par izdevumiem, kas radušies un turklāt objektīvi saistīti ar deputāta pienākumu pildīšanu. Tikai šīs Prezidija noteiktās kompensācijas par izdevumiem, kas patiešām radušies, nav aplikamas ar nodokļiem. Turklāt Prezidijam bija jānosaka tāda kārtība, kas atbilst šiem pilnvarojuma ietvariem.

Arī citu valstu tiesu praksē, piemēram, Vācijā, ir atzīts, ka tikai atlīdzība par īpašiem izdevumiem, kas patiešām ir radušies, objektīvi samēroti un ar mandātu saistīti, var netikt aplikta ar nodokļiem (*sk. Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 1975. gada 5. novembra spriedumu lietā nr. 2 BvR 193/74; publicēts: BVerfGE 40, 296, 328*).

7. Jautājumu par to, kādu kompensācijas kārtību izvēlēties, Kārtības rullis atstāj Prezidija ziņā, tomēr šai kārtībai jābūt tādai, lai katrā konkrētā gadījumā kompensētu izdevumus, kas patiešām radušies, realizējot deputāta pilnvaras.

7.1. E. Ikvilds tiesas sēdē apgalvoja, ka izraudzīts “normatīvais izdevumu atlīdzības mehānisms”. Šāds mehānisms varētu būt piemērots

tikai gadījumos, kad pienācīgu attaisnojošu dokumentu iegūšana ir neiespējama, vai arī gadījumos, kad laika un darba ekonomija, kas rodas, atsakoties no izdevumus apliecinošu dokumentu pieprasīšanas, ir samērīga ar iespējamo ekonomiju, kura netiek gūta, precīzi uzskaitot izdevumus.

Minētās metodes pamatā ir ekonomiski pamatoti vai uz ilgstošu pieredzi balstīti aprēķini. Jābūt skaidri noteiktiem kritērijiem, kas pamatoti ar konkrētiem aprēķiniem, lai ne tikai ikviens nodokļu maksātājs, bet arī deputāts un deputāta kandidāts varētu gūt ieskatu par to, kāda daļa no attiecīgās summas paredzēta reprezentācijas izdevumiem, kāda – pasta, sakaru pakalpojumiem utt.

No deputātu vienlīdzības viedokļa nav attaisnojams, ka tie deputāti, kuru rīcībā nodots dienesta mobilais tālrunis, saņem tādas pašas kompensācijas par sakaru pakalpojumiem kā deputāti, kuri savas mobilās dienesta sarunas apmaksā no minētajām kompensācijām.

Nav objektīvi pamatotas un samērotas arī kompensācijas par transportu. Piemēram, apstrīdētā akta 6. punktā paaugstināta un diferencēta ar transporta lietošanu saistītu izdevumu kompensācija paredzēta tiem deputātiem, kas “dzīvo” 60 un vairāk kilometru attālumā no Rīgas. Prezidijs norāda, ka jēdzienā “dzīvo” ietilpst nevis deputāta faktiskā dzīvesvieta, bet gan viņa pastāvīgā dzīvesvieta ārpus Rīgas pirms stāšanās pie deputāta pienākumu pildīšanas. Tas, ka deputāts ir dzīvojamo platību Rīgā un saņem kompensāciju par šiem izdevumiem, neesot pamats, lai deputāts nesaņemtu paaugstinātu kompensāciju par transporta izdevumiem. Deputāts parasti tiek ievēlēts pēc savas pastāvīgās dzīvesvietas, un, lai tiktos ar saviem vēlētajiem vai ģimeni, viņam rodies lielāki izdevumi.

Šis atbildes rakstā paustais viedoklis ir pretrunā ar to, ka “parlaments ir tautas priekšstāvēniecības iestāde un parlamenta locekļi (deputāti) ir tautas

priekšstāvji, bet nevis kāda atsevišķa valsts novada (vēlēšanu apgabala vai vēlēšanu iecirkņa) ... priekšstāvji” (*Dišlers K. Ievads Latvijas valststiesību zinātnē. Rīga, A. Gulbis, 1930, 123. lpp*).

Turklāt, kā redzams no lietas materiāliem, šādas kompensācijas par transporta izdevumiem saņem arī deputāti, kuri pieprasījuši kompensāciju par dzīvojamās telpas īri un kuri pastāvīgi dzīvo Rīgā. Tādējādi minētie deputāti ir vai nu labākā situācijā nekā citi parlamenta locekļi, jo var atļauties lielākus izdevumus par transportu, vai arī gūst iespēju izmantot šo naudu citiem mērķiem, tas ir, kā papildu ienākumu.

Acīmredzami neatbilstoša Kārtības ruļļa 14. pantā ietvertajam uzdevumam ir dzīvojamās telpas īres kompensācijas noteikšana ar “normatīvo metodi”. Tas, ka, nosakot šīs kompensācijas, to apmērs nav pamatots ar konkrētiem aprēķiniem, redzams no atbildēm uz tiesnešu jautājumiem. Tā E. Ikvilds sākotnēji apgalvoja, ka viņam “bija, gatavojoties tiesai, iespēja saņemt informāciju, ka bija ņemti vērā līdzšinējie izdevumi un esošā dzīvokļa cena Rīgā, kāda ir”, bet pēc jautājuma “Cena?” teikto izlaboja: “Nē, nu cik īres maksa.” Arī Saeimas sekretāres biedrs A. Bartaševičs nevarēja paskaidrot, par cik lielu dzīvokli īsti ir runa, tikai norādīja, ka kompensācija noteikta tik liela, “cik maksā vidēji dzīvoklis netālu no Saeimas, lai deputāts varētu izmitināties un apmeklēt savu darbavietu. Tā bija izvēlēta vadoties no atsauksmēm, no trim, ja es nemaldos, firmām, nekustamā īpašuma firmām, kas nodarbojas ar dzīvokļu izīrēšanu, un tāpēc arī parādījās šī summa – 200 latu.”

Tādējādi nevar apgalvot, ka apstrīdētā akta 7. punkts balstīts uz precīziem, ekonomiski pamatotiem aprēķiniem. Turklāt papildu pienākumi, kas rastos, pievienojot konkrētos izdevumus apliecinošos dokumentus, piemēram, kvītis par īres samaksu un īres līgumu, nemaz neprasītu

nesamērīgi lielu darba un laika patēriņu salīdzinājumā ar izmaksājamo summu – līdz 200 latiem.

7.2. Apstrīdētā akta 7. punktā ietvertais noteikums “nepieciešams īrēt” acīmredzami neatbilst Kārtības ruļļa 14. panta jēgai. Ņemot vērā, ka dzīvojamā telpa nepieciešama katram deputātam, deputāts var būt vai nu īpašnieks tai dzīvojamajai telpai, kurā viņš dzīvo, vai šīs telpas īrnieks, vai arī ģimenes loceklis personai, kas īrē dzīvojamo telpu vai ir tās īpašnieks. Deputātu iedalījumam pēc minētajiem kritērijiem nav sakara ar deputāta pienākumu pildīšanu. Tas vien, ka deputātam “nepieciešams īrēt” dzīvojamo telpu, nenozīmē, ka šie izdevumi radušies sakarā ar deputāta pienākumu pildīšanu. No lietas materiāliem redzams, ka deputāti šo nepieciešamību reizēm pamato ne tikai ar deputāta pienākumu pildīšanu, bet arī ar remontu dzīvesvietā u. tml. Arī E. Ikvilds tiesas sēdē pieļāva iespēju, ka deputātam varētu būt nepieciešams īrēt dzīvojamo telpu tādēļ, ka “dalās ģimenes, apvienojas ģimenes, viss var notikt...”.

Dzīvojamās telpas īres izdevumi parasti ietilpst to pakalpojumu apmaksā, ko persona sedz no saviem ienākumiem. Par to liecina arī fakts, ka iztikas minimuma preču un pakalpojumu grozā, ko aprēķina atbilstoši Latvijas Republikas Ministru padomes 1991. gada 8. aprīļa lēmuma nr. 95 “Par iedzīvotāju naudas ienākumu indeksācijas nodrošināšanu” 3. pielikumam, ietverta arī īres maksa un komunālie maksājumi. Izdevumi, kas nepieciešami, lai deputāts būtu nodrošināts ar tādu dzīvojamo telpu, kas atbilst deputāta statusam, ņemami vērā, nosakot deputāta ar nodokļiem apliekamā atalgojuma lielumu. Par to atalgojumu, kas šobrīd noteikts deputātam, šādas iespējas ir nodrošināmas.

Dzīvojamās telpas īres izdevumi par kompensācijas priekšmetu var tikt uzskatīti tikai gadījumos, ja sakarā ar dienesta pienākumu pildīšanu

personai nepieciešams īrēt vai nu citu dzīvojamo telpu, vai papildu dzīvojamo telpu, t. i., dzīvojamo telpu citā apvidū vai dzīvojamo telpu ar konkrētām īpašībām. Tiesas sēdē J. Dobelis apstiprināja, ka deputāti šobrīd ir nodrošināti ar pietiekami ērtām darba telpām Saeimas namā. Līdz ar to nevar pieņemt, ka deputātam nepieciešama kāda papildu telpa darbam.

Nevar piekrist Prezidija viedoklim, ka deputātam ir tiesības īrēt dzīvojamo telpu jebkurā Latvijas teritorijas daļā, pieprasot par to kompensāciju, jo Satversmes 15. pants noteic, ka Saeima savas sēdes notur Rīgā.

Dzīvojamās telpas īres izdevumi ar deputāta pilnvaru pildīšanu varētu būt saistīti tikai gadījumos, kad deputātam nepieciešams papildus īrēt dzīvojamo telpu Rīgā – vietā, kur notiek Saeimas sēdes –, ja deputāts dzīvo noteiktā attālumā ārpus Rīgas. Šādus izdevumus zināmā līmenī atlīdzināt ir ne vien tiesības, bet pienākums. Pretējā gadījumā tiktu radīta nepieļaujama nevienlīdzība starp deputātiem no dažādiem valsts reģioniem.

Tomēr šajā gadījumā Prezidijam būtu jānosaka skaidri un pamatoti kritēriji, pēc kuriem minētie izdevumi atlīdzināmi un pēc kuriem nosakāms, vai tie patiešām radušies sakarā ar deputāta pienākumu pildīšanu. Turklāt atbilstoši panta mērķim precizējams, kas ietilpst jēdzienā “dzīvojamās telpas īres izdevumi”.

Tādējādi apstrīdētais akts neatbilst Kārtības ruļļa 14. pantā ietvertajam Saeimas pilnvarojumam noteikt kārtību, kādā kompensējami izdevumi, kas deputātam radušies un kas ir saistīti ar deputāta pienākumu pildīšanu.

8. Ņemot vērā Satversmes 6. pantā noteikto, vēlēšanu jomā citastarp jābalstās uz to, ka ikvienam jābūt iespējai savas pilsoņa tiesības realizēt

maksimāli vienlīdzīgā veidā. Tas attiecas ne vien uz aktīvo un pasīvo vēlēšanu tiesību realizēšanu šaurākā nozīmē, bet arī uz mandāta realizēšanu. Satversmes 5. pants noteic, ka Saeima sastāv no simts tautas priekšstāvjiem. Vēlēšanu tiesības un parlamentārās tiesības nepazīst attiecībā uz deputāta statusu būtiskus, sevišķus, ar deputāta personu saistītus apstākļus, kas varētu attaisnot atšķirības deputātu statusā. Visiem parlamenta locekļiem savā starpā jābūt formāli vienlīdzīgiem. Satversmes 91. pantā ietvertais vispārējais vienlīdzības princips šo noteikumu vēl nostiprina. No tā izriet: ikvienam neatkarīgi no sociālajām atšķirībām, arī no mantiskā stāvokļa, ir jābūt vienlīdzīgām iespējām kļūt par parlamenta locekli un ievēlēšanas gadījumā realizēt mandātu ar citiem deputātiem vienlīdzīgos apstākļos. Bez tam katram deputātam pienākas vienlīdz augsti aprēķināts atalgojums neatkarīgi no tā, vai viņam pieder dzīvojamā telpa vai viņš to īrē, kā arī neatkarīgi no tā, cik tālu viņš dzīvo no Rīgas u. tml.

Izņēmums atalgojuma ziņā, pamatojoties uz svarīgiem apstākļiem, ir atzīstams tikai attiecībā uz Saeimas locekļiem, kas ar Saeimas lēmumu pilda sevišķas parlamentārās funkcijas, piemēram, Saeimas priekšsēdētāju, Saeimas sekretāru.

Tāpat vienlīdzīgi jāizturas pret Saeimas locekļiem, nodrošinot to iespējas pildīt ar mandātu saistītos pienākumus gan Saeimā, gan ārpus tās. Nav pieļaujams, ka atkarībā no apstākļiem, kas saistīti ar deputāta dzīvesvietu, to, vai viņš īrē vai neīrē dzīvokli u.tml., deputātam tiek noteiktas plašākas vai šaurākas iespējas realizēt savas pilnvaras.

Minētajām iespējām ir jābūt vienlīdzīgām. Vai tās realizēt, – tas savukārt ir deputāta ziņā. Tomēr absolūti nepieļaujama ir situācija, ka deputātam rodas materiāls stimuls nepildīt savus pienākumus, piemēram,

transportam vai sakaru pakalpojumiem domāto naudu saņemt arī tad, ja tā netiek tērēta paredzētajam mērķim.

Prezidijs apstrīdētajā aktā nav noteicis deputātiem vienlīdzīgas iespējas pildīt deputāta pilnvaras. Atšķirības, pēc kurām deputāti iedalīti tādos, kuri var saņemt katru konkrēto kompensāciju noteiktā apmērā, nav objektīvas. Līdz ar to apstrīdētais akts ir pretrunā arī ar Satversmes 91. pantu.

Apstrīdētās normas, kļūstot saistošas nākamā sasaukuma deputātiem, aizskartu katra konkrēta deputāta, tāpat arī potenciālā deputāta I. Silāra tiesības vienlīdzīgos apstākļos ar citiem deputātiem realizēt savas pilnvaras. Turklāt savtīguma ēna, ko šie noteikumi met ne vien uz tiem deputātiem, kuri izmanto noteikumos paredzētās kompensācijas par izdevumiem, kas nav radušies vai nav saistīti ar deputāta pienākumu pildīšanu, bet arī uz deputātiem, kuri godprātīgi prasa kompensēt tikai tos izdevumus, kas patiešām radušies un ir saistīti ar deputāta pienākumu pildīšanu, aizskar Saeimas deputāta godu un cieņu. Tiesas sēdē arī Saeimas Saimnieciskās komisijas priekšsēdētājs J. Dobelis atzina: “Pilnīgi es piekrītu, un es kā viens no simts Saeimas deputātiem esmu atbildīgs par Saeimas godu. Diemžēl Latvijas valstī Saeima un Saeimas deputāts tiek uzskatīts par kaut ko tādu, par kuru katrs var pasmaidīt.” Pamatots ir viedoklis, ka personai var rasties grūtības izšķirties par deputāta pienākumu uzņemšanos, pirms deputātu darba nosacījumi nav sakārtoti atbilstoši Satversmes prasībām.

Tādējādi apstrīdētais akts neatbilst ne vien Kārtības ruļļa 14. pantam, bet arī Satversmes 91. pantam.

9. Izdodot apstrīdēto aktu, Prezidijam bija saistoši ne vien Satversme un Kārtības rullis, bet arī citi likumi, tostarp nodokļu likumi un likums “Par grāmatvedību”.

Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 4. panta otrā un trešā daļa paredz, ka “jebkura persona, kas gūst ienākumus Latvijas Republikā, ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa vai uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātāja, ja konkrētā nodokļa likumā nav noteikts citādi”, un “jebkurš ienākums, ko gūst personas, kas ir iekšzemes nodokļu maksātājas, ir apliekams ar iedzīvotāju ienākuma nodokli vai uzņēmumu ienākuma nodokli, ja konkrētā nodokļa likumā nav noteikts citādi”.

Nav pamatots E. Ikvilda viedoklis, ka likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. panta 16. punkts “nepārprotami pasaka, ka, ja likumi un valdības noteikumi nosaka kompensāciju veidus, tad šajā gadījumā šīs kompensācijas nav apliekamas...” Minētais punkts noteic, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietvertas un ar nodokli netiek apliktas “kompensācijas izmaksas likumos un Ministru kabineta noteikto normu ietvaros”. Turklāt minētā panta konstrukcija kopumā apliecina, ka likumdevējs strikti ierobežojis summas, kas nav apliekamas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, ņemot vērā ne vien izmaksas nosaukumu, bet arī apmēru. Piemēram, atbilstoši 14. punktam darbinieka vai viņa radnieku (tuvinieku) nāves gadījumā darba devēja piešķirtais bērnu pabalsts nav apliekams ar nodokli tikai gadījumos, ja tas nepārsniedz 150 latu.

Tādējādi Prezidijam bija jāņem vērā ne tikai izmaksas nosaukums, bet arī apmērs. Proti, kompensāciju izmaksas atbilstoši likumam “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” nav apliekamas ar nodokli tikai likumos un Ministru kabineta noteikto normu ietvaros. Šajā gadījumā – deputātiem izmaksājamās kompensācijas nav apliekamas ar nodokli Kārtības rullī

noteiktajos ietvaros, tas ir, apmērā, kas atbilst izdevumiem, kādi deputātiem radušies, pildot deputāta pienākumus.

Nosakot izmaksas, kas virknē gadījumu pēc apmēra ir lielākas, nekā izdevumi, kas radušies, bet virknē gadījumu vispār nav saistītas ar izdevumiem, kas radušies, pildot deputāta pienākumus, Prezidijs faktiski ir noteicis daļai deputātu ne vien papildu ienākumus, kas atsevišķos gadījumos pārsniedz deputāta mēnešalgu, bet arī nelikumīgi atbrīvojis šos ienākumus no aplikšanas ar nodokļiem.

Gan Saeimas deputāti, gan I. Silārs kā tiesas piesēdētājs (tiesnesis) ir divu valsts varas atzaru – likumdevējvaras un tiesu varas – pārstāvji, kas gūst ienākumus, pildot vēlētu valsts amatu. Šajās attiecībās tie atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Taču Prezidijs nepamatoti pret Saeimas deputātiem noteicis atšķirīgu attieksmi, daļai deputātu radot iespējas saņemt virkni ar nodokļiem neapliekamu ienākumu.

Tādējādi apstrīdētais akts neatbilst ne vien likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. panta 16. punktam, bet arī Satversmes 91. pantam.

10. Nav pamatots Prezidija apgalvojums, ka apstrīdētais akts nodrošina iespējas kontrolēt to, vai kompensācijas pieprasītas likumīgi.

Apstrīdētā akta pielikumā pievienotajā iesnieguma veidlapā no deputāta tiek prasīts tikai tas, lai viņš ar savu parakstu apliecinā, ka viņam nepieciešama kompensācija. Lai gan no apstrīdētā akta izriet, ka kompensācijas piešķiršanai nepieciešams Saeimas Saimnieciskās komisijas lēmums, tajā nav iestrādātas normas, kas prasītu, lai Saimnieciskā komisija pārliecinātos par to, vai kompensācijas pieprasītas pamatoti. Apstrīdētā akta 10. punktā paredzētā iespēja lemt par nepamatoti izmaksāto summu

ieturēšanu faktiski nenodrošina kontroli. Arī praksē, kā izriet no tiesas sēdē J. Dobeļa sacītā, viņa vadītā komisija deputātu iesniegto kompensācijas pieprasījumu pamatotību nekontrolē. Līdz ar to iesniegto ziņu patiesumu attiecībā uz izdevumiem, kas deputātam radušies, apliecina tikai konkrētā deputāta iesniegums Saeimas Saimnieciskajai komisijai un apstrīdētā akta 10. punktā šķietami paredzētā kontrole uzskatāma par deklaratīvu normu.

To, cik likumīgi, lietderīgi un pareizi valsts budžeta līdzekļus izlieto izpildvaras un tiesu varas institūcijas, citastarp pārbauda Valsts kontrole. Taču uz likumdevējvaru – Saeimu – saskaņā ar likuma “Par Valsts kontroli” 1. panta otro daļu Valsts kontroles darbība nav attiecināma. Saeimā analogas funkcijas veic iekšējā kontroles institūcija – Revīzijas komisija, kuras uzdevums saskaņā ar Kārtības ruļļa 185. panta pirmo daļu citastarp ir pārbaudīt Saeimas izdevumu lietderību un likumīgumu.

Kā izriet no P. Maksimova teiktā, Revīzijas komisija jau 2000. gada rudenī ir secinājusi, ka tās pienākums kontrolēt Saeimas izdevumu pamatotību un likumību ietver nepieciešamību kontrolēt arī deputātiem izmaksājamās kompensācijas. Savukārt, veicot gada revīziju, tā konstatējusi, ka apstrīdētajā aktā nav paredzēts kontroles mehānisms, un aicinājusi Prezidiju noteikt pārskata vai attaisnojošo dokumentu iesniegšanu, tāpēc ka deputāti, atsaucoties uz apstrīdēto aktu, atsakās sniegt nepieciešamos dokumentus. Arī Saeimas Juridiskā komisija un Juridiskais birojs, no vienas puses, atsaucoties uz Kārtības ruļļa 185. pantu, apgalvo, ka Revīzijas komisijai jāpārbauda Saeimas grāmatvedība, izdevumu lietderība un likumība taču no otras – uzskata, ka nedz Kārtības rullis, nedz apstrīdētais akts neparedz Revīzijas komisijai tiesības pieprasīt no deputātiem attaisnojošu dokumentu iesniegšanu.

Nav pamatots Saeimas Juridiskā biroja viedoklis, ka atsevišķu papildu ziņu izprasīšana no Saeimas deputātiem varot aizskart likumā noteikto deputāta statusu. Kārtības ruļļa 17. panta ceturtnā daļa, kas liedz izņemt dokumentus “pie Saeimas locekļa”, balstīta uz Satversmes 29. un 30. pantā noteikto deputāta imunitāti, tātad, saistīta ar kriminālvajāšanu vai administratīvo pārkāpumu, nevis Saeimas iekšējo kontroli. Deputāta imunitātes mērķis galvenokārt ir pasargāt deputātu no nepamatotas citu varas atzaru ietekmes, kas varētu traucēt deputātam pildīt viņa pienākumus. Turklāt Kārtības ruļļa 17. panta ceturtnā daļa vērsta uz dokumentu piespiedu izņemšanu.

Revīzijas komisijai kā Saeimas institūcijai ir tiesības aicināt deputātu apliecināt, vai viņš Saeimas budžeta līdzekļus izlietojis pamatoti. Šādas Revīzijas komisijas tiesības praksē atzinusi arī daļa deputātu, kuri, kā apgalvo P. Maksimovs, uzrādījuši komisijai īres līgumus.

Vienlaikus apstrīdētais akts, neparedzot ietvert deputāta iesniegumā par kompensācijas pieprasīšanu pietiekami izsmeļošu informāciju, apgrūtinājis Saeimas Revīzijas komisijas darbu.

Tā kā attiecībā uz deputātiem izmaksājamām kompensācijām nav nekāda iekšējās kontroles mehānisma, šīs amatpersonas šajā jomā atrodas ārpus jebkādas kontroles un sabiedrība nevar būt pārliecināta, ka deputāti saņem kompensācijas par izdevumiem, kas viņiem, pildot deputāta pienākumus, patiešām radušies. Tas ne tikai ir pretrunā ar Satversmes 1. pantu, bet arī aizskar ikvienu esošo un potenciālo deputātu, jo šaubas par atsevišķu deputātu godprātību šo kompensāciju pieprasīšanā sabiedrība attiecina arī uz tiem deputātiem, kuri kompensācijas pieprasa pamatoti. Šāda situācija apgrūtina ikviena deputāta darbību parlamentā, apdraud

ticību parlamentārajai iekārtai kopumā, kā arī veicina tiesisko nihilismu sabiedrībā.

Demokrātiskā un tiesiskā valstī valsts budžeta līdzekļu izlietojumam jābūt likumīgam un pamatotam un informācijai par to – atklātai un pārredzamai. Deputāti kā personas, kas tērē budžeta līdzekļus valsts amatpersonas pienākumu izpildei, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar ikvienu valsts amatpersonu, kas tērē valsts līdzekļus savu pienākumu izpildei. Nenosakot apstrīdētajā aktā kontroles mehānismu, pret Saeimas deputātiem ir pieļauta atšķirīga attieksme, kādu nebauda citas valsts amatpersonas, kas tērē valsts līdzekļus savu pienākumu izpildei. Šāda attieksme ir pretrunā ar Satversmes 91. pantu.

Tādējādi apstrīdētais akts ir pretrunā ar Satversmes 1. un 91. pantu.

11. Kaut arī I. Silārs prasa atzīt par spēku zaudējušiem tikai apstrīdētā akta 4., 5., 6., 7., 8. punktu un 9. punkta pirmo teikumu, jāņem vērā, ka minētie punkti ir nesaraujami saistīti ar pārējiem apstrīdētā akta punktiem. Bez minētajiem punktiem apstrīdētajam aktam zūd jēga. Konstatējot tā atsevišķu punktu neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām, jālemj par apstrīdētā akta atbilstību kopumā.

12. Lemjot par brīdi, ar kuru apstrīdētais akts atzīstams par spēku zaudējušu, jāņem vērā, ka tajā esošās normas ir vienīgais tiesiskais regulējums, kas noteica un nosaka kompensācijas arī visiem tiem deputātiem, kam patiešām radušies ar mandātu saistīti izdevumi, tostarp deputātiem, kas veic pienākumus Saeimā, saglabājot pastāvīgu dzīvesvietu attālās Latvijas pilsētās un novados.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. - 32. pantu, Satversmes tiesa

n o s p r i e d a :

Atzīt ar Latvijas Republikas Saeimas Prezidija 2000. gada 28. februāra lēmumu “Par kārtību, kādā piešķiramas un izmaksājamas kompensācijas Saeimas deputātiem” un ar to apstiprinātos “Noteikumus par kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas radušies deputātiem, realizējot savas pilnvaras” par neatbilstošiem Satversmes 1. un 91. pantam un spēkā neesošiem no sprieduma publicēšanas dienas.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2002. gada 22. februārī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Endziņš